

педагогическое интегрирования детей инвалидов в социум». Раскрыты урны профессиональной готовности будущего специалиста. Охарактеризованы компоненты профессионального образования: мотивационно-ценностный, когнитивный, операционно-деятельностный, эмоционально-волевой. Обоснован учебный курс подготовки социальных работников к профессиональной деятельности по интеграции детей инвалидов в социум.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, дети инвалиды, учебный курс, интеграция, социальный работник, социум.

MYROSHNICHENKO NATALIYA. Professional training of social workers for the integration of children with disabilities into society.

The article describes the characteristics and features of the professional training of social workers for the activities of integration of children with disabilities into society. The peculiarities of the process of preparation of social pedagogues and social workers for working with children with disabilities in the process of studying the special course "Social-pedagogical integration of children with disabilities in society" are revealed. The degree of professional readiness of the future specialist is revealed on four levels. The component of professional education is described: motivational-value, cognitive, operational-activity, emotional-volitional. The training course for training social workers for professional training of social workers for integration of children with disabilities in the society is substantiated.

Keywords: vocational training, disabled children, training course, integration.

УДК 373.5:364:004.38-042.789

Міхеєва О. Ю., Порхун О. М.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА КОМП'ЮТЕРНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

В статті охарактеризовано поняття комп'ютерної залежності, визначено її основні складові. Подано основні види комп'ютерної залежності. Описано та дана характеристика причин формування комп'ютерної залежності у молодших підлітків. Здійснено характеристику підліткового віку та молодших підлітків, як однієї із груп ризику та таких, що можуть бути найбільш схильними до комп'ютерної залежності. Визначено основні наслідки комп'ютерної залежності у молодших підлітків. Описано результати опитування серед молодших підлітків та визначено рівень їх комп'ютерної залежності. Визначено особливості користування Інтернет-мережею молодшими підлітками. Виявлено використання дітьми Інтернету та їх безпеки в цьому середовищі. Обґрунтовано виникнення й особливості прояву «комп'ютерної залежності» у молодших підлітків. Здійснено характеристику

соціально-педагогічної профілактики даного явища у закладі загальної середньої освіти.

Ключові слова: комп'ютерна залежність, причини комп'ютерної залежності, види комп'ютерної залежності, молодші підлітки, заклади загальної середньої освіти.

На сьогоднішній день проблема взаємодії людини й комп'ютера є однією з актуальних, адже можливості спілкування, проведення дозвілля та пошуку інформації в Інтернеті стають все більш комфортними і привабливими для масового користувача, вони можуть замінити живе спілкування і безпосереднє пізнання світу. Через це у людини може виникнути «комп'ютерна» або «Інтернет-залежність». Основною групою ризику є молодші підлітки, тому що саме цей період розвитку є кризовим, під час якого починають формуватися важливі якості особистості та здатність до самовираження, за рахунок різних комунікативних практик, завдяки яким молодші підлітки мають можливість реалізувати свій потенціал.

Дослідженням «комп'ютерної залежності» займалися такі вітчизняні педагоги: О. Клеткіна, Л. Кулікова, А. Лаврович, Т. Шишковець, Н. Сергєєва та ін. Серед зарубіжних дослідників, які займалися дослідженням комп'ютерної залежності: проблеми Інтернет залежності як різновиду адиктивної поведінки (Б. Браун, В. Лоскутова, М. Холл, О. Шайдуліна, М. Шоттон та ін.). Провідні закордонні дослідники (А. Гольдберг, Н. Спапіра, К. Янг) відверто називають глобальну комп'ютеризацію приватного життя хворобою ХХІ століття.

Теоретико-методичні і науково-практичні технології соціально-педагогічної профілактики «комп'ютерної залежності» були закладені у дослідженнях вітчизняних соціальних педагогів Т. Алексеєнко, О. Безпалько, Т. Журавель, І. Зверєва А. Капська, А. Мудрик, В. Оржеховська, С. Харченко Т. Шишковець тощо.

Мета статті: обґрунтувати виникнення й особливості прояву «комп'ютерної залежності» у молодших підлітків та здійснити характеристику соціально-педагогічної профілактики даного явища у закладі загальної середньої освіти.

Сьогоднішні темпи комп'ютеризації перевищують темпи розвитку всіх інших галузей. Без комп'ютерів і комп'ютерних мереж не обходиться сьогодні жодна компанія. Сучасна людина починає взаємодіяти з комп'ютером постійно - на роботі, вдома, в машині і навіть у літаку. Комп'ютери та комп'ютерні технології стрімко впроваджуються в людське життя, займаючи своє місце в нашій свідомості.

Насамперед, розглянемо сутність поняття «комп'ютерна залежність». А. Гольдберг визначає «комп'ютерну залежність» як аномальний потяг до перебування в мережі, що характеризується згубною дією переважно на всі сфери діяльності [1].

Проаналізувавши літературні джерела з даного питання, серед основних видів комп'ютерної залежності виділяють: комп'ютерну ігromанію; залежність

від соціальних мереж; сетеголізм; нозофобія; надмірна залежність пошуку інформації або «нав'язливий-серфінг» [3].

Нами було виявлено, що особливо небезпечною групою ризику комп'ютерної залежності є молодші підлітки, адже вони найбільш вразливі в цей віковий період, бо ще не здатні повною мірою контролювати свої бажання і поведінку та прагнуть в цьому віці до самоствердження, використовуючи для цього комп'ютерні технології.

В ході аналізу даної проблеми ми виявили та описали *причини* формування комп'ютерної залежності у молодших підлітків, до них можемо віднести індивідуально-психологічні особливості молодшого підліткового віку, тяга до опору, протесту, боротьби проти виховних авторитетів, прив'язаностей, не пов'язаних з комп'ютером тощо [2].

Отже, визначивши причини формування комп'ютерної залежності у молодших підлітків доцільно назвати стадії формування комп'ютерної залежності: стадія легкої захопленості; стадія захопленості; стадія прихильності [1].

Основними *наслідками* комп'ютерної залежності молодших підлітків визначено: погіршення фізичного та психологічного стану, підвищений рівень тривожності, дратівливості при неможливості перебування в мережі та погане самопочуття тощо [3].

Отже, комп'ютерну залежність необхідно контролювати для того, щоб вона не нанесла шкоду підліткам. В першу чергу це завдає серйозної шкоди здоров'ю, особливо психіці молодшого підлітка, адже комп'ютерна залежність змушує людину деградувати і тим самим негативно позначається на психологічному стані.

В ході нашого дослідження ми провели опитування серед молодших підлітків, вчителів та батьків для визначення рівня комп'ютерної залежності на базі Спеціалізованої школі I-III ступенів № 24 ім. О. Білаша з поглибленим вивченням іноземних мов м. Київ, де серед опитаних 76 учнів 5-6 класів, з них 46% - дівчата (35 дівчат) і 54% - хлопці (41 хлопців).

В процесі опитування нами були використані наступні методики: «Спосіб скринінгової діагностики комп'ютерної залежності» Л. Юр'єва, Т. Больбот, анкета визначення інтернет-залежності К. Янг, авторський опитувальник для вчителів щодо комп'ютерної залежності учнів, опитувальник батьків щодо безпеки дітей в Інтернеті, розроблений Державним інститутом сімейної та молодіжної політики і ГО «Інститут молоді».

В ході опитування за методикою Л. Юр'єва, Т. Больбот виявлено, що 19 учнів (25%) не мають ризику розвитку комп'ютерної залежності – це означає, що підлітки вміють розподіляти свій час та організовувати своє дозвілля, не мають нестерпного бажання постійно використовувати комп'ютер та Інтернет-ресурси і отримують задоволення від реального життя, а не від особливостей діяльності в мережі.

Двадцять один учень (28%) знаходяться на стадії захоплення комп'ютером – це означає, що декілька раз погравши в ігри за комп'ютером або ж поспілкувавшись у мережі, підліткам починає подобатися таке проведення

дозвілля. У двадцяти семи молодших підлітків (35%) ми виявили стадію ризику розвитку комп'ютерної залежності – це означає, що через захоплення комп'ютером, як «новою» іграшкою, особистість перестає займатися усім іншим, виникає поява в ієрархії потреб нової – грати в комп'ютерні ігри та перебувати в мережі. Якщо людина не має постійного доступу до комп'ютера, можливі досить активні дії щодо усунення цієї перешкоди. У дев'яти молодших підлітків (12%), ми виявили комп'ютерну залежність, яка характеризується перебуванням за комп'ютером та в мережі Інтернет необмежену кількість часу, нехтування сном, особистою гігієною, сімейними та дружніми стосунками, вони настільки віддають перевагу життю в Інтернеті, що фактично починають відмовлятися від свого «реального» життя. Мають нав'язливе бажання у використанні Інтернету, що супроводжується соціальною дезадаптацією та яскраво вираженими психологічними симптомами. Такі підлітки не помічають або ігнорують зовнішні пріоритети, погано адаптуються до реального життя. Можна зробити висновок, що отримані результати даної методики, дали можливість визначити, що серед двадцяти одного молодшого підлітка (28%) спостерігається стадія захоплення комп'ютером та мережею Інтернет – це означає те, що при користуванні комп'ютерними пристроями декілька раз дитина починає захоплюватися віртуальною реальністю. Також у двадцяти семи учнів (35%) ми виявили ризик розвитку комп'ютерної залежності - це так звані «групи ризику», які через надмірне захоплення комп'ютером перестають займатися іншими видами діяльності, які не пов'язані з комп'ютером, виникає поява в ієрархії потреб нової – постійно грати в комп'ютерні ігри та перебувати в мережі. У дев'яти молодших підлітків (12%) ми виявили комп'ютерну залежність – це постійне перебування за комп'ютером та в мережі Інтернет необмежену кількість часу, вони настільки віддають перевагу життю в Інтернеті, що фактично починають відмовлятися від свого «реального» життя. Мають нав'язливе бажання у використанні Інтернету, що супроводжується соціальною дезадаптацією та яскраво вираженими психологічними симптомами, а також не помічають або ігнорують зовнішні пріоритети і погано адаптуються до реального життя.

Задля виявлення Інтернет-залежності у молодших підлітків ми запропонували учням 5-6-х класів «Анкету визначення Інтернет-залежності» К. Янг. Дана методика дозволяє визначити рівень та характерні особливості Інтернет-залежності в молодших підлітків у конкретному навчальному закладі. Відповідно до отриманих даних, було виявлено, що 20% - 15 з опитаних респондентів не мають залежності від Інтернету – це означає, що підліток є звичайним користувачем Інтернету. Тому може перебувати в мережі певну кількість часу, так як здатен контролювати себе та правильно розподіляти свій час. В 46% - у 35 молодших підлітків виявлено наявність деяких проблем пов'язаних з Інтернетом – це означає, що мережа здійснює значний вплив на життя підлітка, зокрема, на навчальну, побутову та сімейну сфери. Дане захоплення може призвести в подальшому до Інтернет-залежності, тому доки не пізно варто звернутися за допомогою до соціального педагога або психолога задля попередження негативних наслідків. У 34% - 26 молодших підлітків було виявлено Інтернет-залежність – це означає, що дитина велику кількість часу

перебуває в мережі, при цьому нехтуючи усіма іншими справами та стосунками на користь мережі, відчуває депресію, подавленість чи нервозність, будучи не в мережі, приховує від близьких кількість часу в мережі та нехтує сном. Також в більшості випадків підліток є пасивним, надає перевагу віртуальному спілкуванню або ж онлайн-іграм та погано адаптується до нових умов. Отже, проаналізувавши дані анкети можна зробити висновок про те, що у 46% - 35 опитаних молодших підлітків спостерігається захопленість мережею Інтернет – це означає, що підлітки самі цього не усвідомлюючи не помічають як Інтернет впливає на їхнє життя, як поступового вони починають проводити велику кількість часу в мережі блукаючи в пошуках певної інформації, музики, фільмів, або ж спілкуючись в соціальних мережах. Стадія захопленості являє собою помірне користування Інтернетом, іноді трохи виходить за норму і не завжди піддається контролю з боку користувача. На даному етапі дитина починає порівнювати світ реальний та віртуальний і надає перевагу останньому. Таким чином, рівень комп'ютерної залежності визначається стадією захопленості.

З метою визначення особливостей користування інтернет-мережею молодшими підлітками, нами було розроблено авторський опитувальник щодо виявлення Інтернет-залежності.

Опрацювавши результати даного опитування, нами виявлено, що 48% респондентів проводять свій вільний час граючи на комп'ютері або в телефоні, 33% - в соціальних мережах, і тільки 24% опитаних молодших підлітків проводять свій вільний час у секціях, гуртках за інтересами, що свідчить про не вміння молодших підлітків раціонально розподіляти свій особистий час. Безпечним відрізком часу роботи за комп'ютером 43% опитаних молодших підлітків вважають 2-3 години на добу, 22% - більше 4 годин, 21% - 1 година, коли згідно з нормами, визначеними Міністерством охорони здоров'я України, неперервне перебування за комп'ютером учнів 6-7 класів упродовж доби не повинно перевищувати 20 хвилин. Також було виявлено, що 100% опитаних респондентів користуються мобільним телефоном щоденно, з них 35% використовують мобільний телефон для дзвінків, 56 % для Інтернету та соціальних мереж.

Визначено, що 28% молодших підлітків використовують мережу Інтернет для гри в онлайн-ігри, 25% молодших підлітків для спілкування в соціальних мережах, 24% для пошуку різної інформації, 23% для навчання. Як відомо, молодші підлітки є активними користувачами різних соціальних мереж, 70% опитаних молодших підлітків надали перевагу Instagram, через можливість самовиразитися через красиві фото, відео та донести свої думки до оточуючих, також серед фаворитів 43% молодших підлітків – Youtube, де вони переглядають різноманітні відео.

Для підтвердження результатів анкетування щодо комп'ютерної та інтернет-залежності у молодших підлітків нами було розроблено та проведено опитування для учителів 5 - 6 класів щодо комп'ютерної залежності учнів, де кількість опитуваних становила 6 осіб. Запропонований нами опитувальник спрямований на вивчення особливостей користування учнями комп'ютерних технологій в шкільному середовищі та їхньої безпеки в цьому середовищі за спостереженням класних керівників.

За даними опитування педагогів щодо комп'ютерної залежності учнів, отримані наступні результати: 100% учителів подобається використання електронних пристроїв для проведення уроків, бо учні значно краще засвоюють навчальний матеріал і такі уроки для них цікавіші ніж звичайні. За спостереженням учителів виявлено, що під час перерви учні – 75% поєднують спілкування з однокласниками з грою на телефоні, 25 % учнів – спілкуються та грають з однокласниками. 50% учителів відповіли, що учні досить часто під час уроків відволікаються на гаджети, ще 50 % відповіли – інколи відволікаються на гаджети, такі результати свідчать про те, що учні є дуже прив'язані до своїх гаджетів.

Отже, ми можемо зробити висновок, що за спостереженням класних керівників, учні досить часто під час уроків відволікаються на гаджети, які відволікають їх від навчання. Також було виявлено, що 63% учнів використовують гаджети задля гри в ігри та під час перерви значна кількість учнів поєднують спілкування з однокласниками і з грою на телефоні, натомість 38% молодших підлітків надають перевагу спілкуванню в соцмережах.

Задля виявлення використання дітьми Інтернету та їх безпеки в цьому середовищі, нами було використано опитувальник для батьків, розроблений Державним інститутом сімейної та молодіжної політики і ГО «Інститут молоді» щодо безпеки дітей в Інтернеті. Опитувальник спрямований на вивчення особливостей використання дітьми Інтернету та їхньої безпеки в цьому середовищі.

Нашими респондентами були батьки, які мають дітей віком від 9 до 13 років, де кількість опитованих 56 чоловік. Результати опитування батьків щодо безпеки дітей в Інтернеті дають змогу констатувати, що з 56 опитованих батьків у 100% їх дітей є комп'ютер та інтернет, якими їх діти активно користуються повсякденно: 43% користується смартфоном, 12% - планшетом, 45% загальним комп'ютером чи ноутбуком. Виявлено, що переважна кількість дітей починає користуватися комп'ютерними гаджетами та мережею Інтернет у віці від 3 до 5 років. Також з'ясована кількість часу перебування молодшими підлітками в мережі: 30% молодших підлітків проводять за комп'ютером велику частину свого вільного часу, а саме - більше 2 годин на день; 22% - приділяють спілкуванню з комп'ютером менше 1 години на день; 44% - до 2 годин на день.

Нами було з'ясовано чи контролюють батьки діяльність дітей в мережі і який саме контроль вони здійснюють за діями своїх дітей в Інтернеті та отримали такі результати: 23% використовують для безпеки в Інтернеті програмне забезпечення для захисту від спаму або вірусів, 14% використовують програму батьківського контролю та інші засоби блокування і запису веб-сайтів, які відвідує дитина, 10% обмежують час перебування дитини в мережі, нічого не роблять – 53%.

Отже, переважна кількість батьків - 53% байдуже ставляться до питання безпеки дитини в Інтернеті, не розуміючи до яких негативних наслідків може призвести постійне перебування їхньої дитини в мережі. Зокрема, це пов'язано з тим, що більшість батьків не є поінформованими з питань щодо безпеки дітей в Інтернеті, тому і не розуміють сутності проблеми даного явища.

Таким чином, аналіз результатів дає можливість стверджувати, що на даний момент у 43% молодших підлітків знаходяться на стадії захоплення, це означає що мережа здійснює значний вплив на життя молодших підлітків, зокрема на навчальну, побутову та сімейну сфери. Дане захоплення може призвести в подальшому до Інтернет-залежності, тому актуальним є діяльність соціального педагога щодо соціально-педагогічної профілактики даного явища. У 37% респондентів ми виявили комп'ютерну та інтернет-залежність - це означає, що дитина велику кількість часу перебуває в мережі, при цьому нехтуючи всіма іншими справами та стосунками на користь мережі.

Отримані нами результати дослідження свідчать про те, що саме у віці 10-12 років діти починають «шукати себе», і найчастіше, на жаль, потрапляють в пастку залежності від віртуальної-реальності.

Таким чином, виявлено, що високий рівень залежності від віртуальної реальності демонструють більшість учнів молодшого підліткового віку. Загалом таких підлітків виявлено 80%. Вони потребують особливої уваги дорослих, спеціалістів, рідних. Необхідним є проведення профілактичних заходів щодо попередження комп'ютерних залежностей у молодших підлітків. Вони повинні включати як широке інформування учнів та їх батьків щодо ризиків безконтрольного використання комп'ютера, мережі Інтернет, мобільних телефонів, так і підготовку педагогів з психологічних особливостей підліткового віку та надання підліткам соціально-педагогічної допомоги.

Використана література:

1. Вакуліч Т. М. Психологічні чинники запобігання інтернет-залежності підлітків: дис. канд. псих. наук: 19.00.07 // Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України. К., 2006. 275 с.

2. Камінська О. В. Формування та прояви інтернет-залежності від соціальних мереж / О. В. Камінська: мат-лы VIII Междунар. науч.-практ. конф. [«Новости 421 передовой науки»], (Болгария, г. София, 17.05 – 25.05.2013). София, 2013. С. 54–57.]

3. Комп'ютерна залежність підлітків: соціологічні аспекти дослідження / О. А. Гузьман, Н.О. Ляшенко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2011. № 1. С. 369-380. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2011_1_51

4. Корнієнко М.М., Міхеєва О.Ю. Кібербулінг як соціально-педагогічна проблема / «Молодий вчений», № 11 (63), листопад, 2018 р. С. 247-251

МИХЕЕВА ОКСАНА ЮРЬЕВНА, ПОРХУН ОКСАНА НИКОЛАЕВНА.

Социально-педагогическая профилактика компьютерной зависимости младших подростков в учреждениях общего среднего образования.

В статье охарактеризованы понятия компьютерной зависимости, определены ее основные составляющие. Представлены основные виды компьютерной зависимости. Описаны и дана характеристика причин формирования компьютерной зависимости у младших подростков. Осуществлено характеристику подросткового возраста и младших подростков,

как одной из групп риска и таких, которые могут быть наиболее подвержены компьютерной зависимости. Определены основные последствия компьютерной зависимости у младших подростков. Описаны результаты опроса среди младших подростков и определен уровень их компьютерной зависимости. Определены особенности пользования Интернет-сетью младшими подростками. Выявлено использование детьми Интернета и их безопасности в этой среде. Обоснованно возникновения и особенности проявления «компьютерной зависимости» у младших подростков. Осуществлено характеристику социально-педагогической профилактики данного явления в заведении общего среднего образования.

Ключевые слова: компьютерная зависимость, причины компьютерной зависимости, виды компьютерной зависимости, младшие подростки, учреждения общего среднего образования.

MIKHEEVA OKSANA, PORHUN OKSANA. *Social-pedagogical prophylactics of computer dependence of long-term adults in general basic education.*

The article describes the concept of computer dependence, defines its main components. The main types of computer dependencies are presented. Described and given the characteristics of the reasons for the formation of computer dependence in younger teens. Characterization of adolescence and younger adolescents, as one of the most at risk and those that may be the most susceptible to computer dependence, has been performed. The main consequences of computer dependence in younger teens are determined. The results of the survey among younger teens and the level of their computer dependence are described. The features of using the Internet network for younger teenagers are determined. The use of Internet children and their security in this environment has been identified. The emergence and features of the "computer dependence" manifestation in younger teens are substantiated. Characterization of socio-pedagogical prevention of this phenomenon in the institution of general secondary education is carried out.

Keywords: computer dependence, causes of computer dependence, types of computer dependence, younger teens, institutions of general secondary education.

УДК 37.091.12:36-051

Неїжпана Л.С.

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

В статті розкрито сутність професійного розвитку педагогів у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях, визначено актуальність проблеми професійного розвитку соціального педагога. Обґрунтовано професійний розвиток як неперервний, динамічний процес залучення до професії. Розкрито принципи професійного розвитку соціального педагога. Визначено сутність поняття «професійний розвиток соціального педагога». Охарактеризовано курси